

SKYLTLAR

VACKRARE GATURUM I HANSESTADEN VISBY

Program med råd och riktlinjer
Antaget av Byggnadsnämnden den 19 februari 1997

Vackrare gaturum

Bakgrund

Gaturummet tillhör oss och vi måste tillsammans värna om vår miljö så att den är vacker och utgör en trivsamt och värdig ram för vår vistelse i den. I och med Hansestadens upptagande på Unescos världsarvslista 1995 blev detta en fråga om ett ansvar också i ett större sammanhang. I handlingsplanen för Hansestaden Visby, antagen av kommunfullmäktige 1993, sägs att råd och riktlinjer för skyltar ska utarbetas med målet att ge gaturummet en stramare utformning.

Denna skrift ska underlätta för och inspirera alla som behöver skylta. Råd och exempel ges på hur skyltar kan utformas så att de anpassas till byggnader och stadsmiljön. Till det fogas riktlinjer för tillämpningen av den lagstiftning som reglerar bygglovprövningen av skyltar.

Syfte

Syftet är inte en långtgående likriktning av stadens olika delar. Ambitionen med denna skrift är att påvisa behovet av omsorg och inlevelse vid utformning och placering av skyltar.

Område

Sedan 1974 gäller generella miljöregler för Visby innerstad. Längs butiksstråket Södertorg - Österport gavs dock vissa undantag från reglerna vid skyltning.

Tiden är nu mogen att förbättra dessa stråk. Detta program gäller därför hela världsarvet. Området är markerat med färg, se karta ovan till vänster.

Skylthistoria

Före 1700-talet, då handeln med importerade varor ökade, var skyltarna relativt ovanliga på stadens gator. Men med ökad konkurrens kom också ett ökat behov av att annonsera.

En stor del av befolkningen var inte läskunnig, så skyltningen fick begränsa sig till symboler för verksamheten. Till en början användes en järnstång, där t ex bagaren trädde på en riktig bulle, skomakaren hängde ut en skinnstövel osv.

Efterhand ersattes varorna med symboler i trä och plåt hängande från smidda konsoler. Själva symbolen för verksamheten var det väsentliga. I takt med den ökande konkurrensen ökade även utsmyckningen av skylten.

Mot mitten av 1800-talet då läskunnigheten ökade började även textade skyltar bli vanliga. De målades ibland på fasaderna, men under sent 1800-tal slog emaljskylten igenom. Stor möda lades ner på utformningen.

Under 1900-talets början ersattes många emaljskyltar av ljusskyltar, vilka till en början hade glödlampor som ljuskälla. En fortsatt utveckling blev neonskylten som infördes på 1930-talet.

På 1930-talet ökade också storleken på skyltfönstren och i och med bilismen även storleken på skyltningen som skulle synas från bilfönstret.

Idag har vi försökt återvända till den småskaliga gatubilden men skyltningen har tyvärr inte hängt med och skyltarna är idag ofta övedimensionerade och skrymmande på fasaderna.

Den förr hantverksmässiga tillverkningen av skyltar har de senaste decennierna ersatts med maskinell framställning på annan ort, vilket medfört att anpassning till byggnad och plats sällan sker.

Större affärskedjor har också börjat med färdiga skyltar i t ex plogform, vilka inte har någon tradition och inte heller är anpassade till miljön. I slutet av 1980-talet återkom ett medvetande om utformningen av skyltar från köpmännens sida och idag börjar de hantverksgjorda, anpassade skyltarna åter dyka upp i stadsmiljön.

Råd och riktlinjer

Helhet

Visby innerstad med sin välbevarade ålderdomliga bebyggelse och medeltida gatunät kräver att skyltar utformas med omsorg och omdöme. Skyltar ska samverka med byggnaderna och gatumiljön samt anordnas så att de inte dominerar stadsbilden. Den lokala anpassningen innebär att rikstäckande affärskedjors skyltprogram måste bearbetas.

Skylt ska anpassas till stadsbilden och ska till form, färg och utförande vara prydlig och lämpad för den plats den är avsedd. Särskild hänsyn ska tas till byggnadens historiska och arkitektoniska värde. Den kulturhistoriskt värdefulla miljön får inte förvanskas med olämplig skyltning.

Storlek/proportioner

Fotgängare dominerar gatubilden och skyltar kan därför göras relativt små och ändå uppmärksammas. En mindre, väl utformad skylt kan vara effektivare än en stor. Skyltlådor med grov ram och inbyggd belysning är generellt olämpliga i skala och utförande. Smäckra skyltar bör eftersträvas.

Skyltstorleken ska alltid anpassas till den aktuella byggnaden. Fasaden får inte täckas helt av skyltar. Flera upprepade skyltar intill varandra är inte tillåtet.

Skylt får inte sättas upp på viktiga fasaddetaljer som t ex gesimser. Finns en anvisad skyltplats på fasaden så ska skylten placeras där.

Utformning

En god utformning kan kombinera ett traditionellt och modernt formspråk. Selskiftets emaljskyltar nyttillverkas och kan med fördel åter komma i bruk. Sk plogskyltar är olämpliga i innerstadens gatubild.

Skyltar ska utformas med omsorg. Text direkt på fasad och hängskyltar har tradition i Visby och är lätta att anpassa, likaså vägglacerade tunna målade skyltar med lämplig storlek i förhållande till fasaden. Dessa typer förordas framför andra skylttyper.

Belysning

Spotlightbelysning av skylten är att föredra då skylten har mörk text på ljus botten. Även belysningsarmaturen kräver omsorgsfull utformning och placering. Friliggande bokstäver med bakomliggande belysning ger ett elegant intryck.

Spotlightbelysning ska riktas endast mot skylten och ljusstyrkan (antalet lampor) ska anpassas till omgivningen så att ljusflödet inte dominerar över skyltfönster och allmänbelysning. Rörig, blinkande eller bildväxlande skylt är inte tillåten.

Typografi

Ljus text på mörk botten ökar läsbarheten och får skylten att underordna sig fasaden. En ljus botten riskerar att slå ihjäl texten genom bländningseffekt.

Text och skyltkulör bör väljas så att den samverkar med fasadens färg. Mörk bottenfärg är oftast att föredra.

Säkerhet

Ansvar för att upphängningar och infästningar görs säkra åvilar byggherren, dvs i de flesta fall fastighetsägaren. Vippskyltar/snurrskyltar hindrar gångtrafiken och är generellt olämpliga.

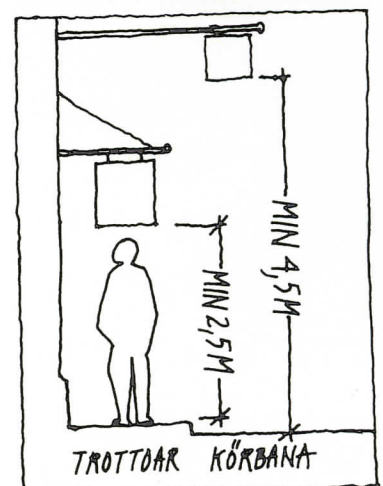
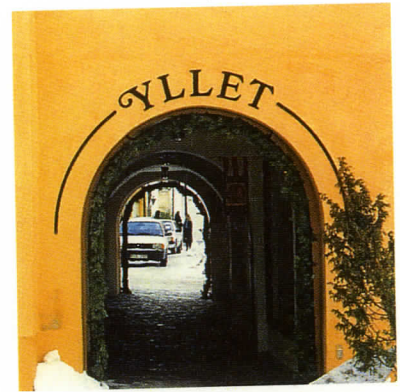
Bestämmelser om höjdpacering finns i kommunens lokala ordningsföreskrifter. De mått som anges i figuren får inte underskridas. För vippskyltar på trottoar krävs polistillstånd.

Övrigt

Olämpliga skyltar bör successivt bytas ut mot skyltar utformade i enlighet med detta program. Samråd först med stadsarkitektkontoret och sök sedan bygglov. Tag gärna kontakt även med din gatuförening.

Skyltar får ej störa trafiksäkerheten. Skyltar får ej orsaka betydande olägenhet för intilliggande lägenheter och lokaler, t ex genom störande belysning eller olämplig placering.

Bygglov krävs för att sätta upp eller väsentligt ändra skylt eller ljusanordning.

Flaggor och banderoller

För flaggor och banderoller, nationsflaggor undantaget, större än två kvadratmeter krävs bygglov. Flaggor med märkesreklam för t ex tobak, glass bidrar till ett rörig intryck.

Skyltfönster

Skyltfönster ska hållas prydliga och aktuella. Affischer som annonserar t ex sommarrea ska inte sitta kvar efter sommarens slut.

Affärsinnehavaren (eller fastighetsägaren om lokalen är outhyrd) ska se till att skyltfönster alltid är prydligt skyltade. Tomma skyltfönster får inte förekomma. De kan gärna utnyttjas av annan butik, studieförbund eller liknande.

Skylt som sätts upp direkt innanför glaset i skyltfönster ska följa samma regler som andra skyltar.

Markiser

Markiser ska vara av tyg och vara väl anpassade till byggnaden och det enskilda fönstret. Hellre en markis per fönster än en lång över flera fönster. Text får förekomma endast i begränsad omfattning. Märkesreklam för t ex tobak, glass eller liknande godtas inte. För fasta markiser krävs bygglov.

Lagar och bestämmelser

- Plan- och bygglagen
- Kulturminneslagen
- Ordningslagen
- Lokala ordningsföreskrifter för Gotland behandlar skyltar, markiser, flaggor, banderoller och affischer. Polisen har uppsikt över föreskrifternas tillämpning.

Litteratur

- Stadens skyltar - gamla skyltmålningar och gatutexter i Stockholm av Hans Eklund, Björkmans efr. Stockholm 1976.
- Handlingsplan för Hansestaden Visby 1993.
- Visby innerstad - Råd och riktlinjer för bevarande 1989.

Råd och hjälp

Stadsarkitektkontoret, Länsstyrelsens Livsmiljöenhet, kultur och Gotlands Fornsal ger gärna råd. Hjälp med skyltars utformning kan fås hos lokala skyltfirmor och arkitektkontor.

GOTLANDS
KOMMUN

Telefonnummer

Stadsarkitektkontoret	269209
Länsstyrelsen	292100
Gotlands Fornsal	247010

Denna skrift är producerad av Stadsarkitektkontoret, Gotlands kommun, i samarbete med Gotlands Fornsal och Länsstyrelsens Livsmiljöenhet, Kultur. Text: Lars W Grönberg, Anna Malmsten

Foto: Svartvitt: Ur Waldemar Falcks bildarkiv
Färg: Thore Nilsson, Bildvision
Tryck: Snabba Tryck AB

Samordning och layout: Anne Oresten, Visby Arkitektgrupp AB.